

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

OCHRANA MLÁDEŽE NA PŘELOMU 19. A 20. STOLETÍ

Vedoucí práce: doc. Michal Kaplánek, Th.D.

Autor práce: Hana Malíková
Studijní obor: Pedagogika volného času
Ročník: IV.
Forma studia: prezenční

2010

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

24. března 2010

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. Michalu Kaplánkovi, Th.D.
za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.
Dále děkuji přátelům za psychickou podporu a povzbuzení.

ÚVOD	6
1 POJEM OCHRANA MLÁDEŽE	8
1.1 JUGENDSCHUTZ	8
1.1.2 Vývoj Jugendschutz	9
1.2 POJEM SOCIÁLNĚ – PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ	11
1.2.1 Vývoj sociálně-právní ochrany dítěte	12
2 HISTORIE OCHRANY MLÁDEŽE	14
2.1 ROZVOJ OCHRANY MLÁDEŽE NA PŘELOMU 19. A 20. STOLETÍ	14
2.1.1 Historické začátky ochrany mládeže v českých zemích	14
2.1.2 Zájem o problematiku v sousedních zemích.....	15
2.1.3 První aktivity v českých zemích	16
2.1.4 Legislativa	17
2.1.4.1 Úprava dětské práce v Rakousku	17
2.1.4.2 Zákon o tuláctví mládeže	18
2.1.4.3 Zákonná úprava péče o mládež.....	19
2.1.4.4 Potřeba změn v legislativě	20
2.2 VÝVOJ OCHRANY MLÁDEŽE V ČECHÁCH V POSLEDNÍCH DESETI LETECH HABSBURSKÉ MONARCHIE (1908-1918)	21
2.2.1 Vznik České zemské komise pro děti a mládež.....	21
2.2.1.1 Péče o živnostenskou mládež.....	23
2.2.1.2 Osvětový svaz	25
2.2.2 Program České zemské komise pro děti a mládež.....	26
2.2.3 Dvořák a jeho dílo – hodnocení situace	27
2.2.3.1 Obsah Dvořákových vybraných studií.....	28
3 PROSTŘEDKY OCHRANY MLÁDEŽE	29
3.1 DOPORUČOVANÁ OPATŘENÍ	29
3.1.2 Sportovní a zábavné aktivity	31
3.1.2.1 Tělesná výchova.....	32
3.1.2.2 Umělecká výchova.....	33

3.1.2.3 Hry	34
3.1.2.4 Dětská hřiště.....	35
3.1.3. Aktivity o prázdninách.....	36
ZÁVĚR.....	37
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	38
ABSTRAKT.....	41
ABSTRACT	42

Úvod

„Kdykoliv uvažuji o cestách k povznesení veřejného blaha, vždy přicházím k témuž poznání. Totiž, že lidské pokolení jen tehdy se bude zdokonalovati, pakli výchova mládeže lépe se vytváří.“

G. W. Leibnitz

„Kdo zachrání dítě, zachrání pokolení.“

Dr. Reicher

Ve své práci se zabývám tématem „Ochrana mládeže na přelomu 19. a 20. století.“ Toto téma je velice rozsáhlé, a proto se pokusím z dostupných materiálů udělat přehled toho, co se dělalo pro ochranu mládeže a jejich volný čas.

Při hledání materiálů, ze kterých jsem vycházela, jsem navštívila Jihočeskou vědeckou knihovnu v Českých Budějovicích, Národní pedagogickou knihovnu Komenského v Praze, Pedagogické muzeum J. A. Komenského v Praze, Městskou knihovnu v Praze a využila jsem možnost meziknihovní výpůjční služby, díky které jsem mohla prostudovat knihy z Moravské zemské knihovny v Brně. Při psaní podkapitoly Legislativa jsem zkontaktovala knihovnu Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, protože říšské a zemské zákony jsou nepřehledné. V knihovně se snažili podle citací, které jsem posílala, dohledat zákony, které někteří autoři zmiňují, ale sama jsem je ve sbírkách zákonů nenašla.

Prošla jsem desítky starých novin a časopisů, kde jsem hledala nějaké zmínky o tom, kdo a jak organizoval volný čas. Když už jsem našla článek, který se týkal organizace volného času, tak ve většině případech byl o různých aktivitách Sokola, Orla a podobných organizací, kterým se ve své práci nevěnuji. Hledání vhodného materiálu bylo velmi náročné.

Pro upřesnění uvádím, že jsem se zaměřila pouze na chudou, opuštěnou a zanedbávanou mládež. Nezabývala jsem činností kojeneckých ústavů, sirotčinců, ústavů pro tělesně a mentálně postižené a ani péčí o předškolní děti.

Bakalářská práce vychází převážně ze svazku studií „Ochrana mládeže“ od Jana Dvořáka, z knihy „Ochrana chudé a opuštěné mládeže“ od Marie Červinkové – Riegrové a z knih, které vydala Česká zemská komise pro ochranu dítek a péči o mládež v království Českém. Některé podkapitoly čerpají z článků starých novin a časopisů.

Bakalářskou práci jsem rozdělila do tří hlavních kapitol. V první kapitole definuji pojem „ochrana mládeže“, tak jak je používán v německých zemích a pojem „sociálně-právní ochrana mládeže“, který je naopak používán u nás. Dále se dozvíme něco málo z historického vývoje těchto pojmů. Druhá obsáhlejší kapitola obsahuje historii ochrany mládeže, vznik a činnost České zemské komise, stručný přehled Dvořákovo díla a legislativu upravující ochranu mládeže. Zákony, které ve své práci zmiňuju, často ve Sbírce říšský zákonů nebyly publikovány a měly by být k dohledání v Zákoníku zemském. Z období, kterému se věnuje moje práce, není ucelená sbírka zákonů upravující ochranu mládeže. V poslední kapitole najdeme prostředky a doporučovaná opatření k ochraně mládeže. Tato část práce byla vypracována především na základě podkladů Pedagogického muzea J. A. Komenského.

Cílem mé bakalářské práce bylo zjistit, jak bylo pečováno o děti a mládež na přelomu 19. a 20. století v českých zemích. Zároveň jsem se snažila v prostudovaných materiálech najít zmínky o tom, co se dělo pro děti a mládež v rámci volného času na základě vzniku některých zákonů.

Jsem si vědoma, že tato práce, díky zvolenému tématu a svému rozsahu, nemůže popsat všechna zde uvedená témata podrobněji. Některé kapitoly slouží pouze pro doplnění uvedené problematiky.

1 Pojem ochrana mládeže

V úvodní kapitole vysvětlují pojmy „Jugendschutz“ nebo-li ochrana mládeže a pojem „sociálně-právní ochrana mládeže“ a stručně popisují jejich vývoj. V německy mluvících zemích se „Jugendschutz“ v minulosti používal stejně jako dnes. Na našem území se ve starých knihách, novinách i časopisech pojem „ochrana mládeže“ taktéž používal, ale postupem času se začal používat pojem „sociálně-právní ochrana dětí“.

1.1 Jugendschutz

Pojem Jugendschutz nebo-li ochrana mládeže, který se používá v německých zemích, zahrnuje právní normy na ochranu dětí a mladých lidí před škodlivými vlivy. Zaměřuje se kromě jiného na mládež na veřejnosti, ochranu před škodlivými vlivy médií, pomoc a ochranu mládeže. Termín dále odkazuje na praktická opatření státu, která se provádějí normami pro ochranu mládeže, a na nezávislé kontroly ze strany úřadů na poskytovatele produktů a služeb pro dospělé, kteří jsou odpovědní, že nezletilé osoby nejsou mezi jejich klienty nebo zákazníky.¹

V různých státech, společnostech a kulturách existují velmi rozdílné představy o tom, před čím má být mládež chráněna, jaká věková hranice je vhodná v různých oblastech ochrany a jaký podíl má stát na ochraně pomocí zákonných ustanovení, které stanoví a do jaké míry nesou odpovědnost rodiče nebo zákonní zástupci.²

---

¹ Jugendschutz. In *Wikipedia* [online]. Wikipedia, 2010. [cit. 2010-02-03]. Dostupné z WWW: <<http://de.wikipedia.org/wiki/Jugendschutz>>.

² Tamtéž.

Brockhausova encyklopedie vysvětluje pojem „Jugendschutz“ jako „opatření, právní předpisy pro ochranu dětí a mládeže před škodlivými vlivy na veřejnosti“.³ Tento pojem se v německých zemích běžně používá a najdeme jej ve výkladových slovnících.

1.1.2 Vývoj Jugendschutz

Již v 1. polovině 19. století v Německu se objevovaly první omezení a zákazy dětské práce. Spolu s konkrétními sociálními opatřeními (např. zřizování tzv. záchraných domů) nebo skrze první iniciativy v péči o mládež na přelomu 19. a 20. století vznikala potřeba zajištění integrace mladých lidí do společnosti, a to jak z hlediska potřeby integrace, tak z hlediska integračních potřeb společenského systému. S rostoucími nároky na životní zkušenosti ve velmi složité rozvíjející se průmyslové společnosti bylo nutné vytváření volných a chráněných prostředí, kde by měli mladí lidé vhodné podmínky ke svému vývoji. Měli by projít rozsáhlou oblastí vzdělávání a odbornou přípravou, aby byli připraveni na roli dospělých.⁴

V německém státě se tato myšlenka však neshodovala s tvrdou realitou zneužívání dětské práce u nižších sociálních vrstev. Ve společnosti se pohybovalo mnoho sociálně vykořisťovaných mladých přistěhovalců, kteří byli nuceni k prostituci a docházelo tak porušování jejich sociální a tělesné integrity. Především díky křesťanským a dobročinným organizacím vznikaly různé koncepce na ochranu této mládeže. Sociální diferenciací společnosti otevřela prostor pro vznik různých hnutí, které vytvářely požadavky na činnost vlády v oblasti ochrany mládeže. Příkladem jsou např. organizace na ochranu dívek z konce 19. století a aktivity, které vedly ke zvýšení mravnosti mládeže.⁵

---

³ Brockhaus enzyklopädie. Band 27, Deutsches Wörterbuch Gluc-Reg, s. 1766.

⁴ Srov. FAULDE, J. *Kinder und Jugendliche verstehen – fördern – schützen*, s. 11.

⁵ Tamtéž, s. 12.

Aktivity ochrany mládeže se tehdy vyvíjely v kontextu paradigmatu kontroly, pořádku a výchovného zásahu. To platilo nejen pro užší právní předpisy na ochranu mládeže (v oblasti ochrany práce mladistvých jako první explicitní práva nezletilých), ale také pro právní předpisy pečující o děti. Ještě v roce 1922 přijala vláda říšský zákon sociální péče o mládež. Péče o mládež tak byla „pod dozorem“ a téměř celá byla realizována ve vzdělávacích institucích. Na druhé straně stála myšlenka ochrany v centru poučných, doprovodných a výchovných aktivit pro mládež, stejně jako byly provozovány sdružení pro ochranu dívek.

Myšlenka ochrany stála v centru různých aktivit na osvětu. V té době bylo rozšířeno přesvědčení, že stát měl prostřednictvím svého policejního a právního aparátu dělat rozsáhlé kontroly potencionálních rizik, která se vytvářela v sociálním procesu modernizace. To si vyžadovalo opatření, aby vznikaly promyšlené aktivity a politická hnutí pro reformu vzdělávání přes trestní právo zaměřené na mladistvé až k dobré literatuře pro mládež. Stát má tak být preventivním činitelem.⁶

Ve 20. letech 20. století se uskutečnily kampaně a hnutí, které varovaly před nebezpečím hromadných sdělovacích prostředků, které mohly ohrozit vývoj mládeže. Rozvíjející se filmový průmysl byl pod dohledem převážně katolických a mládežnických sdružení. Především po 2. světové válce byla snaha o definici a vymezení potencionálního rizika pro mládež, které vzniká prostřednictvím filmu, později u veřejnoprávní televize, pak při rozvoji videového průmyslu a v posledních letech při hraní počítačových her a užívání internetu. Předmětem iniciativ boje proti „špíně a brakové literatuře“ byly ve velkém počtu uvedeny na trh tzv. levné „romány za desetník“.

Od roku 1950 jsou hlavními rizikovými faktory pro mládež: zdravotní postižení (důraz na bezpečnou práci mládeže), konzumace alkoholu a tabáku a obzvláště sexuální zneužívání.⁷

Ochrana mládeže byla ve dvou poválečných desetiletích postavena na normativním opatření, které následovala hlavní myšlenka „to se nesluší“ a „to

---

⁶ Srov. FAULDE, J. *Kinder und Jugendliche verstehen – fördern – schützen*, s. 12-13.

⁷ Tamtéž, s. 13 - 14.

nemůžeme a nechceme připustit“. Dnešní tendence ovládá praktičtější a užitečnější myšlenka „pokud to neškodí, nemůže to nikdo zakázat“⁸

1.2 Pojem sociálně – právní ochrana dětí

Na přelomu 19. a 20. století se v českých zemích používal pojem „ochrana mládeže“. Jan Dvořák napsal několik studií, které se zabývají ochranou mládeže, ale nevysvětluje, co vše tento pojem zahrnuje. Vysvětlení tohoto pojmu lze nalézt v Masarykově slovníku naučném z roku 1931, kde ochrana mládeže zahrnuje péči o mládež, sociální politiku, sociální péči a humanitní ústavy.⁹

V současné době se používá slovní spojení „sociálně-právní ochrana dětí“, „... která představuje zajištění práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, na rodičovskou péči a život v rodině, na identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání, zaměstnání, zahrnuje také ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním.“¹⁰

Ochrana dítěte je širším pojmem než sociálně-právní ochrana, „... zahrnuje ochranu rozsáhlého souboru práv a oprávněných zájmů dítěte, a je proto upravena v různých právních odvětvích a v právních předpisech různé právní síly.“¹¹

Předmětem ochrany jsou činnosti mnoha orgánů, právnických a fyzických osob. Ochrana dítěte a zajišťování jeho práv se prolíná právními předpisy v oblasti rodinné, sociální, školské, zdravotní, daňové, občanskoprávní, trestní apod. Právní úpravu ochrany dítěte nelze zahrnout do jediného právního předpisu.

---

⁸ Srov. FAULDE, J. *Kinder und Jugendliche verstehen – fördern – schützen*, s. 14.

⁹ Srov. *Masarykův slovník naučný: Lidová encyklopedie všeobecných vědomostí*. V. díl, s.

¹⁰ MPSV. Sociálně-právní ochrana dětí. In *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. Praha: MPSV, 2009 [cit. 2010-02-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/7242>>.

¹¹ Tamtéž.

Sociálně-právní ochranu dítěte vyjadřuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, který ji vymezuje jako:

- a) „ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,
- b) ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,
- c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny.“¹²

Zákon o sociálně-právní ochraně v souladu s Úmluvou o právech dítěte definuje pojmem „dítě“ jako nezletilou osobu (tj. osoba mladší 18let, pokud nebylo dosaženo zletilosti dříve). Sociálně-právní ochrana náleží bez ohledu na státní občanství všem dětem, které se nacházejí na území České republiky.¹³

1.2.1 Vývoj sociálně-právní ochrany dítěte

Roku 1863 byl vydán říšský zákon domovský č. 105 říšského zákoníku, na který v roce 1868 navázal zemský zákon chudinský. Právní úprava obsažená v těchto předpisech zahrnovala péči o chudé, výživu a výchovu chudých dětí, péči o zanedbávané děti v zařízeních určené pro jejich nápravu. Opuštěné děti byly umisťovány v sirotčincích, dětských domovech, útulcích nebo do pěstounské péče. Každá obec tak měla ze zákona povinnost postarat se o každého obyvatele a jeho rodinu. Obce byly zatíženy chudinskou péčí a bylo nutné reformovat stávající veřejnou péči.¹⁴

Na základě zákona č. 62 z roku 1901 byla chudinská péče přesunuta na vyšší útvary veřejné zprávy. Začaly se rozvíjet aktivity dobrovolných organizací, které se zabývaly péčí o mládež.

---

¹² Zákon č. 691, s. 28.

¹³ MPSV. Systém sociálně-právní ochrany dětí v ČR In *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. Praha: MPSV, 2009 [cit. 2010-02-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/7243>>.

¹⁴ Srov. ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Sociálně-právní ochrana dětí*, s. 6.

Od roku 1904 vznikaly tzv. okresní komise pro péči o mládež, které se staraly o chudé a opuštěné děti. Zajišťovaly ošacení, obuv a stravu. Dále byly zřizovány patronáty a ústavy, které zajišťovaly vzdělávání a výchovu.

Po 1. světové válce se zvyšoval počet ústavů nejen pro děti osiřelé a opuštěné, ale i pro děti zdravotně postižené a mravně narušené.

Komise pro péči o mládež se měnily v orgány výkonné a byly přejmenovány na okresní péče o mládež. Koncem 20. let 20. století existovalo 220 okresních péčí o mládež. Okresní péče o mládež zahrnovala pomoc dětem ohrožených ve vlastních rodinách, právní ochranu nemanželským dětem, poradnu pro volbu povolání, útulky pro nezaměstnaný dorost a zajišťovala péči pro těhotné ženy před porodem i po něm.

V období 2. světové války byl rozvoj péče o děti a mládež pozastaven, ale činnost okresní péče probíhala s omezeným provozem po celou dobu okupace.

V 50. letech 20. století se sociálně-právní ochrana dětí opírala pouze o tzv. hromadné poručenství a opatrovnictví, které upravoval zákon č.7/1946 Sb. o hromadném poručenství. Pokud bylo potřeba dítě umístit do náhradní péče a nenašla se pro něj vhodná rodina, bylo umístováno zásadně do kolektivní péče. Tuto činnost organizovaly úřadovny ochrany mládeže při soudech a dohlíželo na ně Ministerstvo spravedlnosti. V roce 1956 byly zrušeny úřadovny ochrany mládeže a jejich působnosti byly přeneseny na národní výbory.

V roce 1969 bylo zřízeno Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky a do jeho působnosti dodnes patří sociálně-právní ochrana dětí. Zákon č. 121/1975 Sb., o sociálním zabezpečení, upravil sociální péči pro různé skupiny obyvatel. Do sociální péče byla zahrnuta i sociálně-právní ochrana dětí jako jedna ze služeb sociální péče.

Před přijetím zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, byla činnost státních orgánů v oblasti sociálně-právní ochrany dětí upravena v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině.¹⁵

---

¹⁵ Srov. ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Sociálně-právní ochrana dětí*, s. 6 – 8.

2 Historie ochrany mládeže

Tato nejobsáhlejší kapitola přibližuje rozvoj ochrany mládeže na přelomu 19. a 20. století. Pro srovnání uvádím vývoj ochrany mládeže v sousedních zemích, kde se mnoho našich organizací, učitelů i vychovatelů nechalo inspirovat. Dále zde uvádím některé zákony, které upravovaly péči o mládež. Důležitou roli na poli péče a ochrany o mládež měl vznik České zemské komise, které se věnují dvě podkapitoly.

2.1 Rozvoj ochrany mládeže na přelomu 19. a 20. století

2.1.1 Historické začátky ochrany mládeže v českých zemích

Podle zachovaných dostupných pramenů lze za kolébkou pozdějších dobročinných institucí a za první útulek pro opuštěné a osiřelé děti považovat ústav, nazvaný vlašský špitál, který byl založen na počátku 16. století na Malém městě pražském. Tento ústav od svého vzniku pečoval nejen o nemocné děti, ale i opuštěné děti a sirotky, kterým poskytl ochranu a zaopatření. Děti přijaté do vlašského špitálu byly vychovány v ústavu, ale i mimo něj. Již od samého vzniku ústavu byla zahrnuta do pravidel vedle péče ústavu i rodinná péče. Pěstounům se platilo přiměřené ošetřovné, potřebné oblečení a v případě nutnosti lékařské ošetření. Péče byla poskytnuta dětem od kojeneckého věku až do věku způsobilého ke školnímu vyučování. Po dosažení školou povinného věku se děti vracely zpět do ústavní péče, kde se jim ve zvláštní zřízené škole dostávalo praktického vzdělání, které bylo potřeba pro jejich budoucí zaopatření.¹⁶

Vedle vlašského špitálu, který přes zdárný vývoj stále více nevyhovoval, zřídila císařovna Marie Terezie (1717 – 1780) nalezinec u sv. Máří Magdalény na

---

¹⁶ Srov. DVOŘÁK, J. *Ochrana dítěte a mládeže: Souborné vydání cyklu studií o ochraně dítěte a ochraně mládeže*, s. 5, 8.

Novém městě pražském. Zároveň založila peněžní fond na pokrytí nákladů spojené s provozem nalezince.¹⁷

2.1.2 Zájem o problematiku v sousedních zemích

V Německu si získala přízeň myšlenka denních útulků a pracoven pro školní děti. Roku 1881 byla v Mnichově založena společnost pod jménem „Knabenhort“ a roku 1883 vznikl v Berlíně spolek „Kinderhort“. Oba spolky zakládaly útulky pro chlapce později i pro dívky. Všechny měly společný cíl: „*Spolek chce rodičům pracujícím mimo domov být nápomocen v dozoru a ve výchování dítek, on klade sobě za úkol, aby na dítky rodičů chudých, do školy příslušné ve prázdné chvíli dohlížel, a sice vhodnými osobami v určitých místnostech, aby dítky přiměřeným způsobem zaměstnával, a poskytoval jim zábavu, povzbuzující vývoj rozumu a citu.*“¹⁸

Děti se po škole scházely ve společenské místnosti. Za příznivého počasí podnikaly společné výlety, v létě dostávaly lístky na koupaliště. Při nepříznivém počasí se učily jednoduchým ručním pracím. V určený čas pracovaly na školních povinnostech a poté se zaměstnávaly společnou hrou, zpěvem nebo čtením. Domů se vracely až k večeru. Pokud nebyla u rodičů viditelná chudoba, požadoval se za péči malý poplatek.¹⁹

Nově vzniklé spolky si získávaly mnoho příznivců. Všeobecně se chválil blahodárný vliv instituce na mravní a fyzický vývoj dětí. Útulky se časem rozšiřovaly po celém Německu.²⁰

Zároveň vznikaly školy pokračovací, večerní a nedělní, které měly dokončit úlohu předchozích spolků a měly by nahradit ty nedostatky, které způsobila

---

¹⁷ Srov. DVOŘÁK, J. *Ochrana dítěte a mládeže: Souborné vydání cyklu studií o ochraně dítěte a ochraně mládeže*, s. 5.

¹⁸ ČERVINKOVÁ – RIEGROVÁ M. *Ochrana chudé a opuštěné mládeže: Rozhledy po lidumilství v Evropě.*, s. 36 – 37.

¹⁹ Tamtéž. s. 36 – 38.

²⁰ Tamtéž, s. 37.

nedostatečná návštěva školy. Měly utvrzovat v dítěti vědomosti a zásady, které získalo ve škole a dále měly pokračovat ve vzdělávání mládeže, podat praktické vědomosti potřebné pro život. Povaha pokračovací školy se podobala a často doplňovala se školami odbornými, průmyslovými.

Školy pokračovací pečovaly především o další vzdělání mládeže, ve školách nedělních, které mnohdy vznikaly při církvi, bylo hlavním cílem mravní a náboženské povzbuzování.

2.1.3 První aktivity v českých zemích

Organizovaná péče o mládež v českých zemích zůstává ležet ladem a až do roku 1902 zůstala veřejná péče o mládež omezena na pouhou časově i věcně nedokonale upravenou nalezeneckou péči. Většina osiřelé mládeže byla odkázána na náhodnou soukromou dobročinnost, nedostatečnou péči a podporu domovských obcí. Přesto malý počet větších měst učinil opatření v péči o děti a mládež. Na jaře roku 1886 byly po vzoru Německa zřízeny útulky dívčí i chlapecký na Vyšehradě, na podzim téhož roku na Hradčanech, dále na Starém městě a v Holešovicích.²¹

Teprve na počátku nového století nastal zlom na poli ochrany mládeže. „*Sám zemský výbor ve zprávě o úpravě veř. chudinství z 15. ledna 1907 uznává zcela nepokrytě, že ku zjednání náležité nápravy všeobecné bude nezbytně třeba, aby se veř. péče o chudé děti upravila a organizovala na jednotném základě, a aby se rozšířilo spolupůsobení země i okresů na všechny chudé sirotky a děti opuštěné a spustlé.*“²²

V dubnu 1905 upozornil zemský výbor na to, že finanční přebytky ze sirotčích pokladen přidělené království Českému nejsou dostatečné, aby pokryly nedostatky veřejné péče, přestože již v roce 1903 zahájil zemský výbor

---

²¹ Srov. DVOŘÁK, J. *Ochrana dítěte a mládeže*, svazek IV, s. 10.

²² Tamtéž, s. 22.

vyjednávání s vládou, aby veškeré správní přebytky těchto pokladen byly použity pro účely, které stanovil říšský zákon z roku 1901.²³

2.1.4 Legislativa

Aby byla mládež alespoň nějak chráněna, bylo důležité vydání zákona, který by upravoval dětskou práci. I přes vydání tohoto zákona bylo v mnoho případech zneužíváno dětí a mládeže jako levné pracovní síly a sociálně slabším rodinám nezbývalo nic jiného, než nechat své děti pracovat.

Dále byl vydán zákon „o tuláctví“, který měl zamezit pobytu mládeže na ulicích. Pro takovou mládež byly zřizovány polepšovny a opatrovny, kde se jí dostávalo základní péče a vzdělání.

2.1.4.1 Úprava dětské práce v Rakousku

8. března 1885 byl v Rakousku vydaný zákon upravující zaměstnávání dětí. Tímto zákonem se *„zapovídá pravidelné zaměstnávání dětí před dokonaným 14. rokem v továrnách vůbec; u netovárnických živností dopouští se zaměstnávání dětí od 12. do 14. roku jen 8 hodin denně, jsou-li dosti k tomu vyvinuty a nepřekáží-li tomu povinnost k návštěvě školy, a pak nedovoluje se noční zaměstnání žen vůbec a mladistvých až do 16. roku.“*²⁴

Mezinárodní kongres v Paříži se zabýval otázkou, zda by nebylo možné najít základy pro mezinárodní upravení dětské práce v továrnách, ale zároveň připustil, že při velikých rozdílech národohospodářských poměrů a platných zákonů, není možno stanovit všeobecně platný zákon o tom, jak dlouho má dítě pracovat a jaké

---

²³ Srov. DVOŘÁK, J. *Ochrana dítěte a mládeže*, svazek IV, s. 23.

²⁴ ČERVINKOVÁ – RIEGROVÁ M. *Ochrana chudé a opuštěné mládeže: Rozhledy po lidumilství v Evropě*, s. 51.

se mají vyměřit pokuty za přestupky proti zákonu. Komise tak pouze vyslovila přání, aby zákon každé země chránil stejně dítě domácí jako cizí, a aby se státy pokusily diplomatickou cestou o dosažení pravidel, kterými by byla omezena dětská páče.²⁵

2.1.4.2 Zákon o tuláctví mládeže

Převážně ve větších městech se zvyšoval počet žebravých a zpustlých dětí, které se dovolávaly soucitu a dobročinnosti kolemjdoucích. Vše, co naše zákonodárství v té době vykonalo v oboru péče o mládež, je obsaženo v říšském zákoně z 24. května z roku 1885 č. 89 zákonem o tuláctví.²⁶

„Soud trestní může nalézt, že do polepšovacieho ústavu (napravovny) mohou dáti se tací nedospělci, kteří dopustili se trestního činu, jenž dle předpisů trestního zákona toliko pro nedospělost pachatelovu nepokládá se za zločin, nýbrž trestá se jako přestupek. Když dle §. 273 trestního zákona bezpečenskému úřadu přenecháno jest trestání a opatření v příčině trestných činů nedospělcem spáchaných, naříditi se může, aby nedospělý dán byl do ústavu polepšovacieho, je-li zcela zanedbán a nemůže-li nalezen býti jiný prostředek, aby docílilo se řádného vychování a dohledu k němu.“²⁷

Jediným možným způsobem povinné výchovy těchto dětí bylo jejich umístění v polepšovnicích. Podnětem k poskytnutí pomocné ruky a polepšovnické péče fyzicky a psychicky upadajícímu dítěti byl ve většině případech přímý, zjevný a prokázaný konflikt s trestním zákonem.²⁸

²⁵ Srov. ČERVINKOVÁ – RIEGROVÁ M. *Ochrana chudé a opuštěné mládeže: Rozhledy po lidumilství v Evropě*, s. 51.

²⁶ Srov. DVOŘÁK, J. *Ochrana dítěte a mládeže*, svazek I, s. 8.

²⁷ Zákon, daný dne 24. května 1895, jímž vydávají se trestní ustanovení o tom. Kdo v donucovacích pracovnách nebo polepšovnicích ústavech držen býti může. In *ALEX - Historische Rechts- und Gesetzestexte Online* [online]. Österreichische Nationalbibliothek, 2003 [cit. 2010-02-02]. Dostupné z WWW: <<http://alex.onb.ac.at/cgi-content/anno-plus?apm=0&aid=rbo&datum=18850004&seite=00000208&zoom=2>>.

²⁸ Srov. DVOŘÁK, J. *Ochrana dítěte a mládeže*, svazek I, s. 8.

Aby se urychlilo vydání provinilého nezletilce do polepšovny za účelem nucené výchovy, a aby byly pevně stanoveny kompetence mezi trestními a opatrovnickými soudy, vydalo ministerstvo spravedlnosti 27. května 1903 prováděcí řízení k zákonu z 24. května 1885, kterým se má vymezit obor působnosti politických úřadů. K výnosům ministerstva spravedlnosti patřil i výnos ministerstva vnitra z 16. března 1897 č. 420, který uznává, že je potřeba čelit rozmáhající zpuštělosti mládeže a upravuje dosavadní nařízení, že mladí provinilci nesmí být vězněni s dospělými vězni, hnanci a zpuštělými osobami.²⁹

K uvedeným ministerským výnosům se pojal zákon z 3. července 1901 ř. z. č. 62 o používání části přebytků sirotčích pokladen výhradně na péči a výchovu sirotků, zanedbaných a opuštěných dětí. Tento zákon se jako jediný snažil zajistit alespoň hmotný základ pro účinnější péči o mládež.³⁰

2.1.4.3 Zákonná úprava péče o mládež

Odborné právnické kruhy poukazovaly na důležitost zákonné úpravy péče o mládež. V r. 1907 předložila nejvyšší zdravotnická rada vládě hotovou osnovu rámcového říšského zákona o ochraně dítěte a podobná osnova zemského zákona byla projednávána zemským výborem království Českého.³¹

Do r. 1910 byl vydán rakouským ministerstvem vyučování „... *pozoruhodný výnos ohledně ochrany mládeže před zanedbáním a zpuštělostí. Výnosem tím poukazuje se na potřebu zřizování zahrádek a opatroven k záchraně dětí před zanedbáním ve věku před povinnou návštěvou školní; dále dětských útluků a ústavů pro zaměstnání chlapců proti zpuštělosti dětí školou již povinných; na potřebu zřizování hřišť pro mládež ve větších městech; dále prohlašuje se přímo*

---

²⁹ Srov. DVOŘÁK, J. *Ochrana dítěte a mládeže*, svazek I., s. 9.

³⁰ Tamtéž, s. 9.

³¹ Tamtéž, s. 64, 66.

*přísnější zakročování proti nedbalým rodičům; naproti tomu oznamuje se oceňování zasloužilé činnosti učitelské.*³²

Dvořák ve své studii odkazuje na výše zmíněné výnosy, ale ve Sbírce říšských zákonů publikovány nebyly. Některé z nich se mohly objevit v Zákoníku zemském. Jednotlivá ministerstva měla své vlastní věstníky.

Pro všechny otázky péče o mládež byly utvořeny již v době Rakouska – Uherska zemské komise, které vydávaly své výroční zprávy i časopisy, a byly dokonce navrhovány zemské a říšské zákony toho smyslu. Zvláště r. 1917 nově utvořené ministerstvo pro sociální péči předložilo vídeňskému parlamentu jednotnou osnovu zákona o ochranné péči, proti které se však z důvodů autonomních zvláštním dobrozdáním vyslovila Česká zemská komise. Plné uplatnění těchto humanitních snah bylo u nás provedeno až po převratu.³³

2.1.4.4 Potřeba změn v legislativě

Podle Dvořáka nejdůležitějším cílem každého hospodářsky rozvinutého národa byla záchrana ohrožené mládeže. V té době pro náš malý národ znamenala záchrana každého dítěte nové pracovní síly, nové potence a nové posily. Povinností státu bylo, aby veškerou svou pravomocí a autoritou přispěl k řešení této otázky.

V oboru péče o mládež vykazovala soukromá dobročinnost velmi dobré výsledky. Mezi soukromými ústavami se rozlišovaly 3 skupiny:

1. Ústavy, které přijímaly zpustlé a týrané,
2. ústavy, které měly opuštěným nebo osiřelým dětem nahradit rodinnou péči,
3. ústavy, které poskytovaly dětem pouze přístřeší po školním vyučování, aby byly chráněny před škodlivými vlivy ulice

---

³² DVOŘÁK, J. *Ochrana dítěte a mládeže*, svazek V., s. 65.

³³ Srov. JANDA, B. *Československá vlastivěda*. X. díl, s. 89.

Stát by tak měl více přispívat na náklady výchovné péče. Charakteristické pro tehdejší naše poměry bylo, že u nás dosud nebyly žádné státní výchovné ústavy, ani státní dětské azyly, do kterých by mohly být přijaty i děti nemajetné na základě rozhodnutí soudu. Jediným státním veřejným ústavem, přístupným mravně zanedbávanému nezletilci byly káznice a trestnice, a jediný způsob nucené výchovy bylo umístění v zemské polepšovně. Jediný možný způsob, jak se v Rakousku dostalo ohrožené mládeži „polepšovaciho ošetřování“, byl konflikt s trestním zákonem.³⁴

2.2 Vývoj ochrany mládeže v Čechách v posledních deseti letech habsburské monarchie (1908-1918)

Tato podkapitola se zabývá vznikem a činností České zemské komise, která měla vyplnit mezeru v nedostatečné péči a ochraně mládeže. Dále zde představuji vybrané sociální studie Jana Dvořáka, který byl redaktorem odborných časopisů, poslancem, lékařem, ředitelem porodnice a nalezince v Praze. Ve svých studiích se zaměřil nejen na nedostatky v péči o nalezence, sirotky, zanedbávané a opuštěné děti, ale i na děti nemocné, tělesně a mentálně postižené.

2.2.1 Vznik České zemské komise pro děti a mládež

V zájmu každého státu bylo, aby bojoval proti šíření zpustlosti a zločinnosti mládeže, ujal se účinné iniciativy, a aby ze státních fondů přispíval k zavádění nutných opatření.

Rakouská vláda se začala ujímat iniciativy na poli o péči o mládež a vídeňský kongres pro ochranu dětí v roce 1907 měl být předehrou k provádění zákonné úpravy. Jedním z následků vídeňského kongresu bylo, že vláda zřídila ústřední

---

³⁴ Srov. DVOŘÁK, J. *Ochrana dítěte a mládeže*, svazek I, s. 27-28.

poradní sbor pro péči o mládež ve Vídni a při jednotlivých zemských školních radách vznikly zemské komise pro ochranu dětí a péče o mládež.³⁵

Nedostačující stav veřejné i dobrovolné péče o mládež odkázanou na veřejnou ochranu a pomoc byl důvodem vzniku České zemské komise.

Česká zemská komise na ochranu české mládeže byla založena na základě spolkových stanov, které byly úředně schváleny 16. května 1908 a to za účelem, aby probouzela, organizovala, vedla a podle potřeby také sama vykonávala sociální péči o mládež, která je ohrožena z jakýchkoli důvodů ve zdárném tělesném, rozumovém nebo mravním vývoji.³⁶

Česká zemská komise se krátce po svém založení rozdělila na dvě národnostní sekce, které působily půl roku. V létě roku 1908 se obě sekce přeměnily na samostatné celky.

Zemskými komisemi měl být učiněn počátek pro účelné vybudování sítě institucí pro ochranu dítěte a péče o mládež. Vedle zemských komisí zřídila vláda při ministerstvu ústřední poradní sbor, který měl za úkol sjednotit zákonodárné řešení péče o chudou opuštěnou mládež a centralizovat ji.³⁷

Již před založením komise byly snahy po smysluplné a ucelené péči o mládež v království Českém, které vedly k velkolepé organizaci provedené zemským výborem. V království Českém stejně jako v jiných rakouských zemích, kde byly zřízeny sirotčí pokladny, byl položen materiální základ pro zlepšení veřejné péče o opuštěnou a zanedbanou mládež. Říšským zákonem ze dne 3. června 1901 říšského zákoníku č. 62 byly správní přebytky sirotčích pokladen dány ku prospěchu veřejné péče o mládež a konečně se tak probudil potřebný zájem příslušných činitelů.³⁸

Tímto způsobem získávalo království Českému ročně částku přes 600 000 Korun, ze které byly poskytnuty příspěvky na výchovu osiřelých, opuštěných

---

³⁵ Srov. DVOŘÁK, J. *Ochrana dítěte a mládeže*, svazek IV, s. 69.

³⁶ Srov. *Čtvrtstoletí práce na ochranu české mládeže 1908 – 1933*, s. 5.

³⁷ Srov. DVOŘÁK, J. *Ochrana dítěte a mládeže*, svazek IV, s. 70 – 71.

³⁸ Srov. *Ročenka České zemské komise pro ochranu dětí a péči o mládež v království Českém.*, část I., s. 1.

a zanedbaných dětí, o které bylo postaráno v rodinách nebo v různých ústavech (výchovny, polepšovny, útulky apod.)³⁹

2.2.1.1 Péče o živnostenskou mládež

Výnosem ze dne 22. února 1909, č. j. 247.986 z 1907 sděluje Česká zemská komise, že je nezbytné zabývat se péčí o mimoškolní výchovu mládeže, která vstupuje do praktického života.⁴⁰

„V rámci svých stanov působil při české zemské komisi zvláštní odbor pro pozitivní péči o mládež po věku školním, jehož hlavním účelem bylo starati se o volbu povolání, o umístování mládeže živnostenské, o vzdělání mimoškolní, o ušlechtilé zábavy a společenskou výchovu.“⁴¹

Odbor pro pozitivní péči spolu s Osvětovým svazem se zaměřil na teoretickou a praktickou činnost. Pořádaly se různé besedy pro mládež a poučné vzdělávací přednášky, které se v Praze r. 1909 setkaly se všeobecným zájmem a měly uspokojivý výsledek. Česká zemská komise vítala podněty nové akce týkající se mravní a společenské výchovy živnostenské mládeže a v rámci svých stanov zřídila samostatný odbor, který převzal péči o živnostenskou a tovární mládež.

V Čechách byly naučné besídky velmi oblíbené. Pečovaly o ně různé spolky, grémia a učitelé pokračovacích školy. O besídky pro dívky se staral Ženský klub a Ústřední spolek českých žen v Praze. V tomto směru byla významná práce sokolských jednot a Osvětového svazu, který pro mládež pořádal různé zábavy, poučné a vzdělávací přednášky. V království Českém tak působil mnoho spolků, sdružení a osob, které si dali za úkol chránit živnostenskou mládež před špatnými vlivy.⁴²

---

³⁹ Srov. *Ročenka České zemské komise pro ochranu dítek a péči o mládež v království Českém.*, část I, s. 1.

⁴⁰ Tamtéž, s. 27.

⁴¹ Tamtéž, s. 27.

⁴² Srov. *Ročenka České zemské komise pro ochranu dítek a péči o mládež v království Českém.*, část I, s. 28.

Česká zemská komise vítala zejména podnět, aby pro mládež živnostenskou byly zřizovány útulky, kde by mládež našla bydlení a možnost vzdělávání se. Takové útulky se již nacházely v Praze, ale bylo jich málo a byly převážně církevní. Příkladem takého útulku byl Patronát mládeže v Praze 3, který měl mírnit materiální a sociální bídu chudé, ohrožené, mužské mládeže, zajistit odrostlé mládeži z elementárních a pokračovacích škol blaho a přivést je ke křesťanskému spoluzítí. Při patronátu byly pořádány besídky, přednášky, předčítání, bohoslužby, hry, společenské zábavy, divadla a různé slavnosti.⁴³

Útulky měly být zřizovány především ve velkých městech, kde příležitost morální a tělesné zkázy byla mnohem větší. Padl návrh, aby Česká zemská komise pečovala o mládež nejen v Praze, ale i na ve venkovských okresních městech, zřízením „patronátů mládeže živnostenské“, které by pečovaly o dorost před nastoupením do učení, v době učení a pod dobu učení. Patronáty mohly zakládat besídky, čítárny, knihovny atd. Patronáty tak zajišťovaly mimoškolní výchovu mládeže. Česká zemská komise doporučovala zřizování těchto institucí po celém království Českém.⁴⁴

Česká zemská komise oceňovala zřizování besídek pro mládež, protože poskytovaly poučení a mravní a tělesní ochranu. Velký význam měly sokolské besídky, které rozvíjely a utužovaly tělesnou sílu. Velmi časté byly církevní besídky, především katolické a evangelické.⁴⁵

Česká zemská komise upozorňovala, že pořádání těchto besídek by se nemělo vztahovat jen na živnostenskou mládež, ale i na veškerou odrůstající mládež.

---

⁴³ Srov. *Ročenka České zemské komise pro ochranu dítek a péči o mládež v království Českém.*, část II., s. 30.

⁴⁴ Tamtéž, 29.

⁴⁵ Tamtéž, s. 30 – 31.

2.2.1.2 Osvětový svaz

Z podnětu Národní strany byl Osvětový svaz založen v srpnu 1905. Cílem Osvětového svazu bylo „... *zakládání a zvelebování lidových knihoven a čítáren, vydávání a šíření dobrých knih a časopisů, pořádání přednášek, ušlechtilých zábav, divadelních představení, hudebních produkcí či hodnotných výstav a všemožné podpory výchovy lidu.*“⁴⁶

Mezi zakládající členy patřily učitelské organizace (např. Zemský ústřední spolek jednot učitelských, Ústřední matice školská aj.), Zemská ústřední jednota hasičská, sokolské jednoty, Zemská jednota katolického duchovenstva a Ústřední jednota českých spolků vysloužilců. Osvětový svaz si chtěl vybudovat co nejširší základy.⁴⁷

V roce 1909 vznikl při Osvětovém svazu samostatný odbor odrostový, jehož úkolem bylo sledování organizace všech činitelů, kteří se zabývají vzděláním odrostlé mládeže. Odbor měl předkládat vhodné podněty zákonodárným a vzdělávacím institucím a pomáhat při zřizování besídek, čtenářských a vzdělávacích večírků, čítáren, knihoven atd.

Roku 1925 se Osvětový svaz přejmenoval na Masarykův lidovýchovný ústav, pracující se státní podporou. V 50. letech byla organizace přeměněna na Osvětový ústav, roku 1991 přetransformována na Informační a poradenské středisko pro místní kulturu (IPOS) a roku 2004 přejmenována na Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (NIPOS). Cílem osvětového ústavu byla podpora rozvoje kultury a tvůrčích aktivit občanů ve všech regionech, se zvláštním zřetelem na neprofesionální umělecké aktivity.⁴⁸

---

⁴⁶ POKORNÝ, J. *Lidová výchova na přelomu 19. a 20. století.* s 113.

⁴⁷ Tamtéž, s. 114.

⁴⁸ Osvětový ústav. In *Wikipedia* [online]. Wikipedia, 2009. [cit. 2010-02-21]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Osv%C4%9Btov%C3%BD_%C3%BAstav>.

2.2.2 Program České zemské komise pro děti a mládež

Česká zemská komise si stanovila několik úkolů. Prvním úkolem bylo, že Česká zemská organizace má organizovat péči o mládež v království Českém a to dvěma způsoby: místně, tak aby se po celé zemi rozvětvila síť organizací o mládež, která zaručí účelnou spolupráci veřejných a soukromých orgánů, které jsou potřeba při poskytnutí péče; věcně, aby pro každý obor péče o mládež vznikaly potřebné organizace a instituce, tak aby žádné dítě, které potřebuje zvláštní péči, nezůstalo bez pomoci.⁴⁹

Dalším úkolem byla podpora v činnosti již existující veřejné soukromé organizace a instituce, které se věnují péči o mládež. Má poskytovat přehled, kde je potřeba zakročení těchto orgánů. Upozorňuje na nové možnosti, jakou pravomoc mají v rámci platných zákonů, na žádoucí změny platného práva v oboru péče o mládež. Poskytuje právní ochranu mladistvým a rady jejich zákonným zástupcům, na koho a jakým způsobem se obrátit v případě pomoci.⁵⁰

Česká zemská komise má doplňovat činnost veřejných i soukromých organizací a institucí v péči o nemocnou nebo jinak postiženou mládež a podporovat zřizování ústavů pro takovou mládež, protože dosud ústavy tohoto typu nejsou zřízeny.

Posledním cílem je zákonná úprava péče o mládež, tak aby dostála uvedených cílů a stala se veřejnoprávním orgánem.⁵¹

---

⁴⁹ *Srov. Ročenka České zemské komise pro ochranu dětí a péči o mládež v království Českém., část I., s. 5.*

⁵⁰ *Tamtéž, s. 5.*

⁵¹ *Tamtéž, s. 5.*

2.2.3 Dvořák a jeho dílo – hodnocení situace

MUDr. Jan Dvořák je autorem několika studií, které se zabývají časovou reformou nalezinectví a potřebou jednotné úpravy všech chudinských odvětví, týkajících se ochrany dítěte a ochranné výchovy mládeže. Nakladatelství Bursík & Kohout vydalo postupně v letech 1904 – 1910 celý cyklus jeho prací. V roce 1910 vyšel soubor všech studií v jednotném svazku „Ochrana dítěte a mládeže“.

Za nejpodstatnější překážku v provádění naléhavých časových úprav zastaralé nalezinecké instituce považoval Dvořák především:

1. Nepřekonatelné lpění na již přežitých středověkých předsudcích orgánů, které se staraly o místní nalezineckou zprávu.
2. Nedostatek střízlivého rozhledu v sociálních potřebách úpravy péče o mládež i kojence. Následkem toho zemská správa posílala odborníky na služební cesty do ciziny, aby se seznámili s cizími institucemi a poznali nové reformy v péči o mládež.
3. Nejasný rozhled byl příčinou nedostatku potřebných úprav a nedostatku jednotného programu úpravy veškeré chudinské péče o mládež.⁵²

Dvořák se ve svých úvahách snažil proniknout z různých hledisek do nedostatků tehdejšího zaopatření nalezenců, nemanželských, opuštěných a zanedbávaných dětí, aby mohl co nejlépe popsat potřeby a způsob naléhavé reformy ochrany mládeže.

„Nebude zajisté nikomu tajno, že jedná se o řešení jednoho z nejdůležitějších časových sociálně politických problémů, o otázku neobyčejně eminentní důležitosti sociální, humanitní, právní i národnostní, která stane se základnou příštího vývoje celé instituce ochrany dítěte a péče o mládež. Řešení veliké otázky této znamenati bude ve vývoji moderních sociálních reforem velice důležitou epochu nedozírného významu, nať přivodí dalekosáhlé pozitivní úspěchy a vymoženosti v ladem ležícím dosud oboru úpravy chudinské péče o mládež.“⁵³

---

⁵² Srov. DVOŘÁK, J. *Ochrana dítěte a mládeže*, s. 5 – 6.

⁵³ DVOŘÁK, J. *Ochrana dítěte a mládeže*, svazek V, s. 25.

2.2.3.1 Obsah Dvořákových vybraných studií

Dvořákovy studie měly veřejnosti poskytnout snažší proniknutí do problematiky sociálněpolitických otázek a měly nastínit možnosti v reformě péče a ochrany dětí a mládeže.

Níže uvedené studie byly vydány nejprve samostatně a v roce 1910 vyšly hromadně v jednotném svazku „Ochrana dítěte a mládeže.“

Časová úprava poručenství a opatrovnictví (1904)

Hlavní zdroje fyzické a duševní bídy nalezců souvisely s neposkytnutím právní ochrany dítěte, a proto hlavním úkolem této studie bylo nahlédnutí do dosavadní nestabilní právní ochrany chudého, opuštěného dítěte odkázaného na milost společnosti.⁵⁴

Boj proti úmrtnosti kojenců vůbec a dětí nemanželských a nalezců zvlášť

(1906) – Podle věrohodných statistických dat se Dvořák pokusil nastínit obraz fyzické bídy do té doby pomíjených a opovrhovaných nalezců, nemanželských dětí a sirotků, kteří od samého narození strádali mateřské lásky a ostatní jimi opovrhovali. Také děti byly vydány na pospas fyzickému a mravnímu úpadku.⁵⁵

Ochrana dítěte nyní a jindy (1907)

Aby česká veřejnost mohla pochopit přežilou a nadále neudržitelnou josefínskou nalezineckou soustavou, a aby si mohla nabýt jasných a přesvědčivých názorů o bezpráví páchaném na dítěti, pokusil si Dvořák v této studii podat celý vývoj a jednotlivé postupné fáze obnovení zastaralé soustavy.⁵⁶

Ochrana mládeže (1908)

V této studii byla zvlášť zdůrazněna potřeba jednotné úpravy chudinské péče a ochrany nalezců, sirotků a všech chudých opuštěných dětí, protože úprava

---

⁵⁴ Srov. DVOŘÁK, J. *Ochrana dítěte a mládeže*, s. 7.

⁵⁵ Tamtéž, s. 6.

⁵⁶ Tamtéž, s. 7 -8.

péče a ochrany dětí je ve všech zemích a státech hlavním bodem a konečným cílem všech sociálněpolitických reforem na poli ochranné výchovy mládeže.⁵⁷

Úprava a péče výchovy dětí opuštěných (1910)

Dvořák se v této publikaci soustředil na výsledky svých dosavadních zkušeností a studií. Ze svých i cizích poznatků se pokusil seřadit zásady k vytvoření osnovy nového, na širších moderních základech, projektovaného ústavu pro péči a výchovu nejen nalezců, ale i nemanželských a manželských opuštěných dětí.⁵⁸

3 Prostředky ochrany mládeže

Samotné zákony, které měly děti a mládež ochránit před špatnými vlivy společnosti, nestačí k tomu, aby bylo o ně dobře postaráno. Proto měla velký význam činnost sokolských jednot, které se zaměřily na tělesný pohyb. Dále byly pořádány různé besedy, přednášky a výstavy. Mládež tak měla možnost smysluplně trávit volný čas namísto toulání po ulicích.

Tato kapitola se věnuje opatřením, která byla nutná k úpravě péče o mládež, prostředkům ochrany mládeže a způsobu trávení volného času během školních prázdnin.

3.1 Doporučovaná opatření

Chudoba, selhání rodinného zázemí, každodenní celodenní zaměstnání rodičů, nedostatek rodinné výchovy a dozoru na dítě, opouštění nemanželských dětí, to všechno mělo vliv na odkázání dítěte na život na ulici, zvykání si toulání, zahálení, žebrání, zanedbávání školní docházky a nedostatek školní výchovy. Toto

---

⁵⁷ Srov. DVOŘÁK, J. *Ochrana dítěte a mládeže*, s. 8- 9.

⁵⁸ Tamtéž, s. 9.

byly hlavní příčiny vedoucí ke zpuštění a zločinnosti mládeže. Podle úřední statistiky byl ve velkých městech, průmyslových střediscích a hustě obydlených předměstích, kde se nejvíce soustřeďuje sociálně nižší vrstva lidí, dvojnásobně vyšší počet zanedbaných a zpuštěných dětí než ve venkovských obcích.⁵⁹

K hlavním úkolům samosprávy proti hrozícímu úpadku mládeže patřilo zajišťování a používání všech preventivních prostředků vedoucích k posílení rodinného života a proti rozvratu rodiny, která byla považována za základní a nejpevnější jednotku obce i státu a byla tak nejspolehlivější zárukou správné výchovy dětí.⁶⁰

Stát i obce měly být lidem oporou v posílení rodinného života tím, že dojde ke hmotnému a hospodářskému podporování nejchudších vrstev obyvatelstva, především vydáním opatření, která by směřovala ke zlepšení bytové situace, ke zlevnění a zlepšení potravin, ke zdokonalení zdravotnické péče a ochraně veřejné mravnosti, a zejména k povznesení kulturní i mravní výchovy chudé opuštěné mládeže.⁶¹

Tam kde se nepodařilo zabránit rozvratu rodinného života a tam kde hrozila nevhodná mravní výchova, nastává „ ... *sociální povinnost obce, aby neváhala nahraditi mládeži rodinu a ztracenou péči vlastních rodičů opatřením přiměřené výchovy buď v jiné cizí spořádané rodině aneb v nedostatku téže v ústavech. Sem patří ona divotvorná moc a zároveň i nepopíratelná povinnost země, okresů, a větších obcí, a širších samosprávných svazů a korporací: zakládati ústavy pro kojence, dětské zahrádky a útulny neb opatrovny, v nichž by našly chudé děti dobrou, kdy rodiče musí do práce a ony zůstávají bez dozoru, potřebné ošetření, opatření a nutného dohledu, k záchraně hrozící zhoubou, kterou sálá a číší otravné ovzduší ulice. Sem patří i zřizování hřišť, sirotčinců a jiných účelných výchovných ústavů na osvědčených vychovatelských základech ciziny.*“⁶²

---

⁵⁹ Srov. DVOŘÁK, J. *Ochrana dítěte a mládeže*, svazek IV, s. 66.

⁶⁰ Tamtéž, s. 66.

⁶¹ Tamtéž, s. 67.

⁶² Tamtéž, s. 67.

V těchto ústavech se děti věnují různým účelným ručním pracím. Pro dívky byly zřizovány školky domácího hospodářství, kde se učily vařit, prát, uklízet a vést tak malou domácnost.⁶³

Vláda tak konečně vycítila nutnou potřebu zřizování dětských zahrádek a opatroven, dětských útulků a ústavů pro zaměstnávání chlapců v mimoškolní době, zřizování hřišť pro mládež ve větších městech. Zároveň tak slibuje a nabízí obecním sdružením poskytnutí státních podpor, učitelům uznání, naproti tomu hrozí přísnými tresty rodičům zanedbaných dětí.⁶⁴

Zanedbanou školskou organizací bylo nutné doplnit bezplatným opatřením z veřejných prostředků různými pomůckami, knihami pro chudé a opuštěné děti, které tak strádaly nejnutnějších školních pomůcek. Úkolem obcí bylo, aby podporovaly a dále doplňovaly dobročinné instituce, zajišťovaly stravu a oděv školním dětem apod.⁶⁵

Samospráva obcí a okresů by měla věnovat větší pozornost na venkově „... na šíření ušlechtilé zábavy mládeže, četby, zakládání knihoven a čtenářských besídek pro mládež, a obmezovati všemožnými prostředky návštěvu začazených prostor hospodských, kuřbu a pití lihovin mládeží, jakož i tak předčasně vyhledávanou návštěvu tanečních zábav nedospělé mládeže a škodlivé pořádání přechastých venkovských muzik vůbec.“⁶⁶

3.1.2 Sportovní a zábavné aktivity

Výnos ministerstva školství z 25. července r. 1908 doporučoval, aby byly zřizovány opatrovny i dětské zahrádky, a aby pozornost byla věnována dětským

---

⁶³ Srov. DVOŘÁK, J. *Ochrana dítěte a mládeže*, svazek IV, s. 67.

⁶⁴ Tamtéž, s. 67 – 68.

⁶⁵ Tamtéž, s. 68.

⁶⁶ Tamtéž, s. 68.

hrám, pro které by měl být dostatek hřišť. Školy měla svá hřiště upravovat pro hry a v zimě na kluziště.⁶⁷

Jednotlivé podkapitoly popisují možnosti, jaké měly děti a mládež ve volném čase.

3.1.2.1 Tělesná výchova

Teprve po zavedení povinné školní docházky byla věnována větší pozornost tělesné výchově mládeže. Důvodem byly každoroční vojenské odvody, při nichž se zvyšovalo procento neschopných k vojenské službě. Všestranná a správná tělesná výchova, jejímiž hlavními obory byly tělocvik, hry a pochodová cvičení, mohly zabránit zhoršujícímu tělesnému stavu mládeže. Tímto tak vznikla nutnost zřizování institucí a zařízení, které budou pečovat o tělesnou výchovu.⁶⁸

Tělocvik jako povinný předmět byl zaveden do obecných a měšťanských škol v roce 1869. V měšťanských školách se tělocviku vcelku dařilo, ale v obecných školách, kde většina z nich nemá tělocvičnu ani cvičiště u školy, se tělocvik vyučoval jen v létě. Povinností obcí bylo zřizování řádně vybavených tělocvičen.⁶⁹

O tělesnou výchovu mládeže, která již nenavštěvuje školní zařízení, pečovaly pouze sokolské jednoty. Například v letech 1906 – 1907 cvičilo v 501 sokolských jednotách, sdružených v Českou Obec sokolskou, 8983 mladíků. 128 jednot bylo zaměřeno na bruslení, 65 na sáňkování, 3 na lyžování, ve 12 se konaly tělocvičné hry a bylo uskutečněno 530 výletů.⁷⁰ Oblíbenou činností nejen mládeže se stalo

---

⁶⁷ Srov. JANDA, B. *Československá vlastivěda*. Díl X, s. 89.

⁶⁸ Srov. *Ročenka České zemské komise pro ochranu dítek a péči o mládež v království Českém*, část II., s. 118.

⁶⁹ Srov. *Ročenka České zemské komise pro ochranu dítek a péči o mládež v království Českém*, část II., s. 119 – 120.

⁷⁰ Tamtéž, s. 120 – 121.

v létě plavání, vycházky, výlety a v zimě bruslení. V horských krajích se rozmáhalo sáňkování (na rohačky) a lyžaření.⁷¹

V českých okresních městech bylo 54 útulků pro děti, které neměly kde být v době po vyučování, kdy jsou jejich rodiče ještě v práci. Čas strávený v útulcích byl věnován především tělesné výchově.⁷²

„Snahou všech spolků, sdružení i jednotlivců musí býti veškerou naši mládež tělesně vychovávat, aby vyrůstala ve zdravý, krásně urostlý, statečný, zdatný a pracovitý lid; to státi se může jen tělesnými cvičeními vhodně volenými pro každý věk mládeže.“⁷³

Sloučení všech činitelů, kteří se věnovali tělesné výchově a organizovali veškeré práce v tomto oboru si vzal na starost Svaz českých spolků a přátel pro tělesnou výchovu mládeže.⁷⁴

3.1.2.2 Umělecká výchova

Ze všech stran a především od vychovatelů mládeže bylo voláno po umělecké výchově dítěte. Začaly se objevovat umělecké výstavy pro mládež ve větších městech, které ovšem nesplňovaly to, co se od nich očekávalo. Ukazovalo se tu dětem umění, které pochopí člověk se širokým rozhledem, ne však zanedbávaná mládež, kterou nezaujme hloubka uměleckého díla, jako spíše pouhý námět.⁷⁵

Svůj význam měla i divadla. Velká divadla byly chudým lidem téměř nepřístupná, a tak vzrůstala obliba malých loutkových divadel. Loutková divadla mají své tradice a obsahují prvky kulturní úrovně každého národa.

---

⁷¹ Tamtéž, s. 122.

⁷² Srov. Ročenka České zemské komise pro ochranu dítek a péči o mládež v království Českém, část II., s. 123.

⁷³ Tamtéž, s. 123.

⁷⁴ Tamtéž, s. 123.

⁷⁵ Srov. KEISEWETTER, V. Divadlo malých – předpravou ke škole. *Volná škola*, s. 89

3.1.2.3 Hry

Hry školní mládeže byly u nás zavedeny ministerským výnosem z 15. září 1890. Výnos byl velmi potřebný, protože rozmáhající využívání půdy ve vsích i městečkách za účelem polního hospodářství a ve městech pro rozvoj průmyslu, znemožnilo dětem hledat pobavení při hrách na místech, která byla dříve volná. Děti tak zapomínaly nebo přestávaly hrát pohybové hry a uchýlovaly se k jiným často nehybným a neprospěšným hrám.⁷⁶

Od té doby se rozšiřovala známost tělocvičných her mezi učitelstvem obecných, měšťanských i středních škol, a to především díky činnosti Spolku pro pěstování her české mládeže v Praze.⁷⁷

Spolek byl založen výborem, který byl sestaven z pražských tělocvičných jednot, na jaře 1892 za podpory několika učitelů, sokolských cvičitelů v čele s Josefem Klenkou, učitelem tělocviku.

Spolek rychle rozšiřoval svoji činnost a obstarával hry pro mládež ve všech pražských školách a na ústavěch, kde se vzdělávali učitelé. Spolek poskytuje příležitost ke hraní i odrostlé mládeži. Zásluhu má i na šíření poznávání her vhodných pro mládež v Čechách i na Moravě a na pořádání kurzů pro výcvik učitelů ve školních hrách. Výsledek kurzů se projevoval další zakládáním spolků pro pěstování her mládeže, zřizováním školním hřišť a používáním her ve všech školách.⁷⁸

Spolky pro pěstování her mládeže působily v Praze, Plzni, Roudnici, Rychnově nad Kněžnou, ve Vysokém Mýtě a ve Slaném. Všechny spolky se staraly nejen o hry pro mládež, ale také informovaly lid o zdravotní a morální prospěšnosti her a pořádají přednášky o tělesné výchově. Činnost v těchto spolcích zajišťovali především učitelé.⁷⁹

---

⁷⁶ Srov. *Ročenka České zemské komise pro ochranu dítek a péči o mládež v království Českém*, část II., s. 121.

⁷⁷ Tamtéž, s. 121.

⁷⁸ Tamtéž, s. 121.

⁷⁹ Tamtéž, s. 122.

Dospělá mládež se scházela v klubech, které se zakládaly i v menších městech. Kluby byly tedy přístupné i odrostlé mládeži, která se bavila tělocvičnými hrami na hřištích nebo na volných místech.⁸⁰

3.1.2.4 Dětská hřiště

V časopise Ochrana mládeže, který vydávala Česká zemská komise pro ochranu dětí a péči o mládež v království Českém, vyšel v roce 1914 článek o potřebě zřizování dětských hřišť. Článek je přepisem přednášky „O dětských hřištích“, kterou měla učitelka mateřské školy Štěpána Listová.⁸¹

„Ulice at' méně nebo více živé, přinášejí duševní i tělesnou zkázu mládeži; frekvence ulic působí mnohdy úrazy a neštěstí naší mládeži, život pouliční, velká volnost a často nevázanost her na ulici neblaze působí na vzhled a mravy našich dětí. Jelikož však mládež vyžaduje ke svému vývoji pohyb na volném vzduchu, světla a slunce, a stálým rozšiřováním měst se jí na volnosti ubírá, musí se tento požadavek nahraditi uměle: zakládáním hřišť.“⁸²

Š. Listová se zmiňuje o zakládání pískových hřišť, o hřištích pro hry mládeže a zvláště o sportovních hřištích určených odrůstající mládeži. Inspirovala se zřizováním hřišť v Americe, která poskytuje mládeži všech vrstev příležitost k tělesnému vývoji zakládáním hřišť. Na mnohých amerických hřištích byly postaveny železné konstrukce s tělocvičným náradím a houpačkami, které mládež mohla bezplatně využívat. K hřištím přiléhají budovy, zvané centra mládeže, kde má mládež možnost dále se vzdělávat, naučit se ručním pracím a pobavit se s ostatními. Velký význam měla tato střediska mládeže během prázdnin.⁸³

---

⁸⁰ Srov. Ročenka České zemské komise pro ochranu dětí a péči o mládež v království Českém, část II., s. 122.

⁸¹ Srov. Dětská hřiště. Ochrana mládeže: Časopis pro soukromou i veřejnou péči o mládež, s. 238

⁸² Tamtéž, s. 238 – 239.

⁸³ Tamtéž, s. 239.

3.1.3. Aktivity o prázdninách

V době prázdnin bylo o venkovské děti celkem dobře postaráno, protože měly více příležitostí k pobytu ve volné přírodě. Děti z měst, jejichž rodiče si to mohli dovolit, byly posílány na venkov, ale chudé děti zůstávaly ve městech. Stálý pobyt ve znečištěném městském prostředí negativně působí na dětský organismus. Bylo tedy nezbytně nutné zakládat letní prázdninové kolonie, které by se nacházely v přírodě a byly by dostupné i nejchudším dětem. Zejména katolické učitelstvo se ujalo vedení a organizování letních výprav pro městské chudé děti. Vznikaly církevní osady.⁸⁴

Městské děti mívaly zkreslené představy o životě na venkově, neznaly obyčejné přírodní jevy, hospodářství a tradice, a naopak venkovské děti neměly potuchy o městském životě. Objevila se myšlenka, že pobyt městských dětí na venkově lze uskutečnit i bez větších nákladů tak, že by se v rodinách vyměnily. Vše by záleželo na domluvě dvou rodin. Letní výpravy dětí na venkov a venkovských dětí do měst by přispěly ke sblížení města s venkovem a mnohé rozdíly společenského života by se mohly vylepšit nebo odstranit.⁸⁵

Díky výše uvedeným opatřením a aktivitám nemusela mládež svůj volný čas trávit „poflakováním“, ale měla možnost jej smysluplně využít. Bylo velmi důležité, aby se nabídka činností rozšiřovala a aby byla přístupná veškeré mládeži.

Výše uvedené aktivity se staly náplní různých organizací, které u nás začaly působit na počátku 20. století a jejich nárůst se zvyšoval.

---

⁸⁴ Srov. Kam s dětmi o prázdninách. Vychovatelské listy: Časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování, s. 85 – 86.

⁸⁵ Tamtéž, s. 86 – 87.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem si kladla za cíl získat přehled o tom, jak byla organizovaná péče a ochrana mládeže na přelomu 19. a 20. století a zároveň jsem se snažila zjistit, co se dělalo pro mládež a její volný čas. Zaměřila jsem se pouze na chudou, opuštěnou a zanedbávanou mládež.

V první kapitole jsem definovala německý pojem „Jugendschutz“ nebo-li „ochrana mládeže“ a pojem „sociálně-právní ochrana dětí“, který se používá u nás. Pro upřesnění těchto pojmů jsem připojila jejich stručnou historii.

V druhé kapitole jsem se podrobněji zabývala rozvojem ochrany mládeže na přelomu 19. a 20. století. Zmiňuji se zde o tom, co bylo vykonáno na ochranu mládeže v sousedních zemích, odkud království České čerpalo inspiraci. Důležitá byla i zákonná úprava péče o mládež, a tak se podkapitola Legislativa zabývá zákony, které měly alespoň částečně uspořádat péči a ochranu mládeže. V historii měl velký význam vznik České zemské komise, která organizovala a sama vykonávala sociální péči o mládež. V průběhu studia materiálů jsem se dozvěděla o činnostech, které byly vykonány pro živnostenskou mládež, které se věnuji v jedné podkapitole. Pro mou práci byly důležité sociální studie Jana Dvořáka, které poskytují přehled péče o nalezence, sirotky, zanedbávané a opuštěné děti, děti nemocné, tělesně a mentálně postižené a jsou tak základem mé práce.

Poslední kapitola se zabývá prostředky ochrany mládeže. Stejně jako v dnešní době, měly velký význam sportovní a zábavní aktivity, které zamezovaly a zamezují nevhodnému trávení volného času.

I když jsem v průběhu psaní bakalářské práce našla spoustu materiálů, tak ve většině případech se nehodily ke zvolenému tématu, a proto bylo napsání této práce velmi náročné. Jak jsem již zmiňovala v úvodu práce, toto téma je velice rozsáhlé, a proto si myslím, že by má práce mohla být základem pro další podrobné rozpracování.

Seznam použitých zdrojů

Literatura:

Brockhaus enzyklopädie. Band 27, Deutsches Wörterbuch Gluc-Reg. Mannheim: Brockhaus, 1995. ISBN 3-7653-1127-8. (přeloženo autorkou)

ČERVINKOVÁ – RIEGROVÁ M. *Ochrana chudé a opuštěné mládeže: Rozhledy po lidumilství v Evropě*. Praha: Bursík & Kohout, 1887. ISBN neuvedeno.

Čtvrtstoletí práce na ochranu české mládeže 1908 – 1933, Praha: Česká zemská komise pro ochranu dětí a péči o mládež v král. Českém, 1933. ISBN neuvedeno.

Dětská hřiště. *Ochrana mládeže: Časopis pro soukromou i veřejnou péči o mládež*. 1914, roč. IV, s. 238 -239.

DVOŘÁK, J. *Ochrana dítěte a mládeže: Souborné vydání cyklu studií o ochraně dítěte a ochraně mládeže*. Praha: Bursík & Kohout, 1910. ISBN neuvedeno.

FAULDE, J. *Kinder und Jugendliche verstehen – fördern – schützen*. Weinheim und München: Juventa, 2003. ISBN 3-7799-1714-9. (přeloženo autorkou)

JANDA, B. *Československá vlastivěda*. X. díl, Osvěta. Praha: Sfinx, 1931. ISBN neuvedeno.

Kam s dětmi o prázdninách. *Vychovatelské listy: Časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování*. 1903, roč. III, s. 85 – 87.

KEISEWETTER, V. Divadlo malých – předpravou ke škole. *Volná škola*. 1906 – 1907, roč. II, s. 89 – 92.

Masarykův slovník naučný: Lidová encyklopedie všeobecných vědomostí. V. díl, Praha: Československý kampus, 1931. ISBN neuvedeno.

POKORNÝ, J. *Lidová výchova na přelomu 19. a 20. století*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0508-2.

Ročenka České zemské komise pro ochranu dítek a péči o mládež v království Českém. Praha: Česká zemská komise pro ochranu dítek a péči o mládež v král. Českém, 1909. ISBN neuvedeno.

ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007. ISBN 978-80-86991-27-6.

Zákon č. 691. Ostrava: Sagit, 2008. ISBN 27776981.

Internetové zdroje:

Jugendschutz. In *Wikipedia* [online]. Wikipedia, 2010. [cit. 2010-02-03]. Dostupné z WWW: <<http://de.wikipedia.org/wiki/Jugendschutz>>.

MPSV. Sociálně-právní ochrana dětí. In *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. Praha: MPSV, 2009 [cit. 2010-02-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/7242>>.

MPSV. Systém sociálně-právní ochrany dětí v ČR In *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. Praha: MPSV, 2009 [cit. 2010-02-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/7243>>.

Osvětový ústav. In *Wikipedia* [online]. Wikipedia, 2009. [cit. 2010-02-21].
Dostupné z WWW:
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Osv%C4%9Btov%C3%BD_%C3%BAstav>.

Zákon, daný dne 24. května 1895, jímž vydávají se trestní ustanovení o tom. Kdo v donucovacích pracovnách nebo polepšovacích ústavech držen býti může. In *ALEX - Historische Rechts- und Gesetzestexte Online* [online]. Österreichische Nationalbibliothek, 2003 [cit. 2010-02-02]. Dostupné z WWW:
<<http://alex.onb.ac.at/cgi-content/anno-plus?apm=0&aid=rbo&datum=18850004&seite=00000208&zoom=2>>.

Abstrakt

MALÍKOVÁ, H. *Ochrana mládeže na přelomu 19. a 20 století. Se zaměřením na volnočasové aktivity*. České Budějovice 2010. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Michal Kaplánek.

Klíčová slova: ochrana mládeže, chudé a opuštěné děti, legislativa, České zemské komise pro děti a mládež, živnostenská mládež, výchova, sportovní a zábavné aktivity

Práce se zabývá vývojem ochrany mládeže na přelomu 19. a 20. století se zaměřením na vznik a organizaci volnočasových aktivit pro mládež. V obsahu se zaměřuji na chudou, zanedbávanou, opuštěnou a živnostenskou mládež.

V první kapitole porovnávám používání pojmu „ochrana mládeže“ v minulosti a současnosti. Druhá kapitola se zabývá vývojem ochrany mládeže v českých a sousedních zemích, činností České zemské komise pro ochranu dětí a mládeže, legislativou a stručným popisem studií Jana Dvořáka, které jsem používala při psaní práce. Ve třetí kapitole jsou uvedeny prostředky ochrany mládeže.

Abstract

Protecting of youth with at the turn of the 19th and 20th century

Key words: protection of youth, poor and abandoned children, legislation, The Czech Provincial Commission for children and youth, trade youth, education, sports and fun activities.

Labour deals with development of the youth protection at the turn of the 19th and 20th century with focusing on the creation and organization of leisure activities for young people. In the matter I focus on poor, neglected, abandoned and trade youth.

In the first chapter I compare the use of the term "The protection of youth" in the past and present. The second chapter deals with the development of youth protection in the Czech and neighbouring countries, activities of Czech Provincial Commission for the protection of children and youth, legislation and a brief description of the studies of Jan Dvorak, which I used when writing the labour. The third chapter provides instruments of protecting youth.